

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTIFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY VII.

BARCELONA 30 D' ABRIL DE 1884

NÚM. 66.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 1'50 pessetas al any.—Número sol 25 cént. se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigirse tota las comunicacions y en las llibrerias de Verdaguer, Parera, y Felip.

SESSIONS Y EXCURSIONS

- Maig 18.—Visita al Taller artístich dels germans D Joseph y D. Francisco Masriera.
- » 23.—Sessió preparatoria de la excursió á Sant Benet de Bages.—Lectura de las Memorias de las excursions á La Bisbal y pobles vehin , (acabament), per D. Pelegrí Casades y Gramatxes; y á Llinás per D Joan Llopis y Bofill.
- » 25.—Excursió á Sant Benet de Bages.
- » 29.—Sessió preparatoria de la excursió á Torelló, Bellmunt y Sant Martí Sascorts.—Lectura de la Memoria de la excursió á las Guillerías, per D. Antoni Massó; y Relació d' una anada dels catalanistas á Sant Cugat del Vallés y Vallvidrera, per D. Gayetá Cornet y Mas.
- Juny 1 y 2.—Excursió á Torelló, Bellmunt y Sant Martí Sascorts.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE ABRIL.

- Don Joan Casadó y Tisans.
- » Gaspar Rodés y Bosch.
- » Ferran de Sagarra.
- » Pere Grau y Torres.
- » Manel de Larratea y Catalan.
- » Pío Freixa.
- » Eusebí Vila.
- » Pau Audouard.
- » Lluís Sendra y Puig.
- » Eusebi Soler y Casamitjana.
- » Joseph Ixart.

DELEGAT.

D. Baldomero Fonolleda.—Arenys de Mar.

CONFERENCIAS

EXCURSIÓ Á LAS VALLS DEL ALT PALLARS

En la vetlla dia 7 del passat Mars ocupá lo torn de conferencias Mossen Jascinto Verdaguer Pbre., qui feu una narració per demés poética y deleytosa de sa excursió á las pintorescas é históricas valls del alt Pallars.

Comensá lo conferenciant ocupantse del poble de Castellbó, lo més important que 's trova sortint de la Seu d' Urgell y que 's recomana per sa posició alterosa, per conservar certa fesomia d' edat mitjana y per estar finalment molt enllassada sa historia ab la del Comtat de Foix.

Després de donar algunas novas arqueológicas de dita localitat; y de fer menció dels pobles d' Albet, Sendes, Aravall y Santa Creu, entrá al estudi de la montanya del Rubió. Es aquesta amplíssima y tan alta que fou escullida entre totas las de la encontrada pera los travalls de la triangulació del país. Descrita breument la impressió general de la montanya, que segons frase del conferenciant es un *gegant sense cap*, passá á ocupar-se de la situació topogràfica de la vall y de la important vessant que 25 anys enrera ostentava l' abetar mes gran de Catalunya, notable per sa extensió y per la altura y groixudaria de sos abets gegantins. Avuy no 's replanta 'l bosch, y per tant li ha caygut la meteixa trista sort dels antichs abetars de Camprodon, y altres molts que han desaparecut dels indrets del nostre Pirineu.

Explicá aprés la magnificencia del camí que desde Rubió y tot baixant per la serra porta al riu de Santa Magdalena, que deu atravessarse unas dotze vegadas pera trovar prompte los cortals de Civis ahont, forcantse ab lo branch del Nort s' arriba, als cortals d' Os.

Desde aquest punt s' emprén la pujada de la aguda y hermosa montanya de Saloria, ahont s' admira una cascata bellíssima en forma de cabellera cayent d' una altura considerable; los pradells anomenats de la *Regina*; y l' extens panorama que per son conjunt encisador y poétich rivalisa sino supera ab lo tan celebrat que 's descubreix desde las alturas de Rubió. Desde Saloria pot contemplarse la carena pirenaica desde 'ls cims de la vall d' Aran fins á Soldeu y seguirse las grans y petites serras d' Andorra fins á Maranges. A mitjdia 's domina la serra de Bescarán, lo pelat y ferestech Cadí y com punt final digne de tan enorme ratlla se veu la montanya de Labansa. Li fa costat Fórns; aprop se veu á Rubió; mes lluny Boumort, y Montsech á últim terme.

Proseguint la excursió pel camí de la Tor pot lo viatger entusiasmarse ab la contemplació de la delitosa vall de Sauria que en sentir del poeta es una *esmeralda en forma de petxina, tota plena de perlas y de flors y quant ab son bes primer l' alba la rosa, sembla l' aurea conquilla en que flairosa sorti del mar la reyna dels amors*. Sa extensió se compara ab la vall de Nuria, son color vert es en extrém viu, y l' herbey que volta la serra per nort, llevant y mitjdia *baixa en lineas curvas y suaus com las de una gran petxina* á reunir-se al S. O.

Tor es un poble arreconat y de mala mort, que deu son nom á una torre negra y vella que 'l domina per oçcident y sembla dur lo segell de la reconquesta. Los camins en general son dolents, lo que doná lloch á una agudesa excursionista del bisbe castellá Voltas, al efectuar la visita pastoral per aquellas enaspradas alturas, la que queda grabada en duas creus de pedra. Lo conreu del camp ofereix la particularitat en la época de la sega de que la cullita d' un any no serveix pera sembrar l' altre, tant es lo temps que 'l blat está en la terra.

Seguint lo conferenciant digué que Aynet se recomana per sas costums senzillas y patriarcals, Arahós per estar galantment asseguda vora 'l riu, la vall Ferrera per tenir á cada banda montanyas de ferro, y sobre tot Tirbia, qual nom sembla provenir de *Tervia*, per encontrarshi los tres camins de Ferrera, Llaborsi y Cardós.

La vall d' aquest darrer nom es també digne d' esser visitada, y á ma esquerra del *Forat* ó estret que li dona entrada, s' hi troba la cova anomenada pel poble *Niu d' encantadas*. Mes lo que ab justicia crida l' atenció del excursionista es lo poble de Rivera situat una hora amunt entre bellas praderas y dominat per un campanar bisantí ab finestrals gotichs de gran efecte. Eix edifici que fou monastir de Templaris, presenta la gravetat dels de Ripoll y Cuixá y la bellesa dels que s' aixecaren dos sigles mes tart y es sens dupte dels mes bonichs del Pirineu.

Seguint la jornada visitá 'l conferenciant los pobles de Surri, Anás, Bonastarre, Burgo, Llaborre y Escalarre, eixos tres situats en la vall d' Aren, donant de ditas localitats varias notícias características é innovant lo de mes especial menció baix lo concepte arqueològich.

Per fi, arrivá á la capital Esterri, d' aspecte modern y asseguda en lo pla, que en llunyans temps seria probablement un inmens gorch del Noguera. L' edifici mes notable es indubtablement lo castell. Dels restos que avuy ne quedan pot judicarse que en la época de son esplendor fou una formidable fortaleza. Son perimetre es gran, grossas sas parets, y s' hi trova encara una cisterna ó tal volta presó fonda. Dit castell fou lo centre d' un estudiant sistema de torras y forts que dominavan per complert al país. Per

llevant estava la defensa en Port Aran, serrat de la Torra y 'l fortificat campanar de Sorpe. Aquest se comunicava ab Castellasso que donava la ma á las duas torras de Bóren y la segona d' aquestas ab la d' Alós, últim poble de la ribera d' Espanya. A mitjdia las torres d' Isabarre, Burgo, Roca blanca, lo pont de la Torra y finalment la Torre d' Escaló. Sota 'l castell un repeu s' avansa cap á mitjorn dominant la vall y la vila. En est serrat anomenat de *Les forques*, lo senyor Comte prenia possessió de la vall é hi jurava respetar los furs del país. Lo Comte havia d' estrenar en dit acte una capa que quedava depositada á casa 'l Notari. Lo llibre ahont s' hi prestava 'l jurament se conserva com un rich tresor á casa la Vila.

Després d' aquesta descripció del país, tributá un expressiu recort á son passat. Doná noticia de la capella de Sant Pere, de la casa del Duch que 's cremá fa poch, y de la tradició respecte á la existencia de tres pobles que se suposan han desaparegut assolat per una peste un d' ells y altre arrasat y esborrat per una llau ó esllivissada de neu. També indicá com la fantasia popular sap veure en las nits de tempestat en lo torrent de Port Aran á un cavaller de foch rodejat de visions estranyas.

A una hora amunt d' Esterri se troba á Isabarre ab son interessant temple ab fragments arquitectónichs bisantiu y gotichs. S' hi troba també una imatge bisantina de la Verge, un altar gotich molt recomanable, un sepulcre de gran antigüetat, dos canalobres de plata y una notable creu professional del bon temps del goticisme y finament treballada. Doná noticias sobre 'l dret de cobrar la *primia*, de la fundació d' un convent á Salau y d' una tradició sobre la Torra de la *Minyona*.

Seguí describint lo camí hermosíssim que de Bóren porta á Ysil y la notabilíssima iglesia que fou dels Templaris d' una sola nau bisantina. Conté aquesta iglesia un altar major y dos de laterals gotichs del últim temps y algunas sepulturas, essent de bonich aspecte los revoltos de sota la barbacana.

A una hora mes amunt se troba á Alós ab iglesia, bisantina en son exterior. En aquest poble hi ha la casa d' Arnalot conegut per lo Tort que se suposa esser lo mercader de bestiar mes rich de Catalunya.

Acabá la conferencia ab descripcions del camí de Mongarre, ribera del Noguera, ruinas del convent de Santa Eulalia, santuari de Mongarre, qual Verge es aclamada pel poble *Reyna del mont Pirineu*, lo pla de Beret que conté l' herbey més gran d' aquellas montanyas, y finalment ab un estudi comparatiu entre 'ls rius Noguera y Garona, explicant son naixement y seguint las direccions de llurs respectius cursos.

Tant interessant conferencia, tingué un digne epilech ab la lec-

tura de una inspirada y fresca poesia sobre 'ls ja esmentats rius, ruberta de bells pensaments, los quals lograren despertar l'entusiasme del escullit auditori que omplia per complert la sala de sessions, y que aplaudí com se mereixia á eixa nova producció literaria, que com totes las que ja son conegudas, han lograt fer tant simpátich y popular á Catalunya lo nom de son autor.

EXCURSIONS

(*Extracte*)

BANYOLAS Y BESALÚ, (oficial) 13 y 14 d' Abril, de 1874.

Assistencia dels senyors Bordas (Frederich), Fortuny, Balaguer, Casades (Pelegrí), Massó, Castellet, Tusquets y Llopis.

Los quatre ultims sortiren cap á Girona ab lo tren exprés de las 11 de la nit del dia 12. Los primers havian partit al mitj dia, al efecte de visitar los monuments de dita ciutat.

Partiren de Girona á las 6 h. 45 m. del matí del 13 en una tartana que llogáren á la seva disposició per los dos dias al preu de 40 pessetas y arribáren á Banyolas 17 kilóms. á las 8 h. 30 m. ab mal temps que durá tots los dos dias de la excursió.

Amablement rebuts y atesos á Banyolas per lo nostre digníssim delegat, Sr. Alsius, visitáren minuciosament lo claustre del monastir, d' estil del Renaixement y dels poquíssims que d' aquesta arquitectura se coneixen á Catalunya, del qual tragué una fotografia lo senyor Massó, mentres lo senyor Alsius y los restants excursionistas s' ocupavan en trauren dibuixos y calchs, fentse també una fotografia de la portada de la iglesia del meteix monastir, d' estil ojival. Visitáren així mateix la iglesia parroquial ahont oiren missa y gosaren del hermós espectacle que presentava la munió de caputxas blanques ab que las donas d' aquella encontrada assisteixen á la iglesia.

A la tarde se recorregué ab barca lo preciós estany de Banyolas desembarcantse á Porqueras, ahont s' admirá la magnífica y sens rival portada bisantina d' aquella iglesia, de la que 's tragué també una fotografia per lo senyor Massó; se visitáren despres las esquerdas volcánicas nomenadas *Las Estunas* y la font sulfurosa, planyentse tots los excursionistas de que no s' explotés mellor tanta

bellesa y riquesa natural com se troba al entorn del llach de Banyolas.

A la meteixa tarde sortiren los expedicionaris cap á Besalú, (13 kilóms. de Banyolas, 30 de Girona), ahont arribáren á las 7 h. 5 m. havent contemplat las bonicas perspectives que ofereix lo camí, especialment las del llach de Banyolas, la vall y congost del Ser y la vall del Fluviá, hostatjantse al Hostal de *cal Parent*, (bon servey y preus arreglats) y esperant allí lo matí seguent pera visitar los monuments que dita vila enclou.

Pera tot aquell que conega Besalú será inútil indicar que los excursionistas passáren tot lo matí del 14 en ocupació continua visitant, fotografiant, y dibuixant los bells detalls que ofereixen los tres notables monuments de la vila, un d' ells lo monastir de *Santa Maria*, en un estat de ruina que dona condol y que fá esperar que desaparega en breu espay de temps, lo poch, pero bó, que encara 'n resta. En quant als altres dos: Sant Vicens y Sant Pere es de creure que podran conservarse encara llarchs anys ab satisfacció dels amants del art, puix estan destinats al culto, essent lo primer la parroquia de la vila.

També fou visitat y fotografiat lo notable pont antich que hi ha sobre 'l Fluviá per hont avuy dia entra á la vila la carretera de Girona.

Despres de dinar retornaren los nostres consocis cap á Banyolas y Girona, visitant á son pas per lo poblet de Serinyá la típica iglesia románica que posseheix, de la que 'n tragué també una fotografia lo senyor Massó.

A Banyolas rebéren nous obsequis del senyor Alsius que 'ls invitá coralment á pendre algun refresch en sa meteixa casa y 'ls entregá ademes un exemplar á cada hú del molt notable *Cuadro paleoetnológico de la provincia de Girona*, premiat y publicat per la Associació literaria d' aquella ciutat; donantne també un pera la biblioteca de la nostra ASSOCIACIÓ.

A dit senyor, deu la ASSOCIACIÓ CATALANISTA repetir las mes expressivas gracias, així com també ferlas extensivas als demás socis del *Centro* format en aquella vila, que també obsequiaren solícits als nostres excursionistas. De la citada naixent societat, no cal durtarse de que la causa de Catalunya, que tots nos anima, ne rebrá senyalat concurs.

Arribats á Girona retornaren á Barcelona los expedicionaris ab lo exprés de la nit del citat dia 14 satisfets de la excursió malgrat la pluja que 'ls molestá, mes que no fou suficient pera impedir sos travalls entre 'ls que deu posarse en lloch preferent la preciosa collecció de vistas fotogríficas obtinguda.

NOVAS.

Lo dia 23 del present mes celebrá l' ASSOCIACIÓ una solemne vetllada literaria dedicada á commemorar la festa patronal de Sant Jordi. Baix la direcció del pintor y consoci D. Alexandre de Riquer, se adorná lo local d' una manera convenient recomanantse especialment lo conjunt per sa armónica senzillesa y severitat. En la testera s' hi colocá un tapis antic, salpicat de rosas, apareixent en son centre l' imatge daurada del Sant Cavaller, destacantse al entorn de la peanya poms de flors. En lo resto de la sala hi figuravan grupos de ramatge, y garlandas de rosas entrellassavan ánforas romanas y altres objectes arqueològichs.

A dos quarts de deu s' obrí la sessió dirigint la paraula al escullit auditori. lo president D. Antoni Auléstia y Pijoan, fent avinent en sa peroració la importancia que pera 'l renaixement literari y artístich de Catalunya significa la festa que 's commemora y com la diada patronal s' ha presentat sempre simpática al cor catalanista per los recorts que simbolisa y per las falagueras esperansas que fa entreveure.

Se llegiren aprés los següents travalls, que foren aplaudits per la concurrencia: *Lo baylet del Monseny*, poesia de Cabot; *Romiatge*, poesia de Valls y Vicens, (Agusti); *Recorts*, poesia de Guimerá; *Los mossos de la Esquadra*, poesia de Verdaguer; *L' aplegador de Nuria*, fragment d' una novela de costums, de Riera y Bertrán; *La meva cansó*, poesia de Pons y Massaveu; un capitol d' una novela en preparació de Perés; *La pitjor pobresa*, prosa d' Oller; *A Cintia*, elegia XV de Properci, traducció de Tell; *Los coloms y l' esparver*, prosa de Valls y Vicens, (Joseph M.) y *La festa de casa*, prosa de Company.

Terminá la vetllada ab un discurs de gracias dirigit per la presidencia als autors y llegidors y á las personas que ab sa assistencia la havian enalçada.

Pera formar part de la Comissió que junt ab la nombrada per lo Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro, han de entendre en lo relatiu al estudi pera la conservació y repoblació dels boscos y arbrat á Catalunya, ha designat la Junta Directiva al Il·ltre. Sr. Comte de Belloch en concepte de propietari forestal, y á D. Joseph d' Argullol com jurisconsult. No dubtém que dits senyors ab lo eficás concurs dels distingits enginyers de monts nomenats per l' Institut, portarán avant la tasca que abduas corporacions los hi han confiada d' una manera altament satisfactoria, y sobre tot utilissima pera 'l pais.

Han sigut cedits á l' ASSOCIACIÓ los objectes y obras següents:

Per D. Frederich Miracle: Un *coneixement* letxat á Barcelona l' any 1727. Per l' Institut de Foment del Treball Nacional: *Acta* de la Junta general ordinaria de sócís, celebrada lo dia 24 de Febrer de 1384. Per la Sociedad Bibliogràfica Mariana de Lleyda: *Pasion y compasion* ó sea, reseña de los grandes sufrimientos de Nuestro Señor Jesucristo y de los imponderables dolores de su Santísima Madre, Lérida, 1884. Per D. Joan Guarro Elias: *Filosofía moderna*, monólech en un acte y en vers, original del propi donador, Barcelona 1884. Per D. Leonci Soler y March: *Los Braus del any vuit*, poesia premiada ab medalla d' or, oferta per l' Ecxm. é Ilm. Ajuntament de Manresa, en lo Certámen que 's celebrá en dita ciutat lo 1.er de Setembre de 1883. Per D. Joan Moreu y Bori: una colecció de 76 *Goigs* referents als principals santuaris de Catalunya; 15 estampas grabadas dels sigles xvii y xviii; *Pólissa* de segur maritim de 1792; *Llista* dels monuments y adoracions de Barcelona en lo sigle passat; *De les consuetuts de la ciutat de Barcelona*, sobre les servituts de les cases, honors vulgarment dites den Santa Cília, estampadas en l' any 1709; *Prontuario* de la mayor parte de los caminos y veredas del principado de Cataluña etc., por D. Pedro Serra y Bosch, Barcelona 1814; *El amigo del forastero* en Barcelona y sus cercanías por D. José Solá; *Apuntes* para la formacion de un catálogo numismático español per don Alvaro Campaner, Barcelona 1857; *Conversacion* que tuvo el Príncipe Murat con D. Manuel Godoy, relativa á los sucesos de España; Drama heróico alegórico titulado *España encadenada por la perfidia francesa y libertada por el valor de sus hijos*; *El asalto terrible que los ratones dieron en la Galleta de los franceses*, poema serio en dos cantos en el año 1808; 9 estampas de costums del sigle passat; *Reglamento* de la Asociacion de socorro y proteccion de la clase obrera y jornalera; y una colecció de paper sellat corresponents als anys 1803, 13, 24, 31, 32, 33, 35 y 50. Per Mr. Justin Pepratx, delegat á Perpinyá: *L' Atlántide* poema catalan de D. Jacinto Verdaguer, traduhit en vers français, per lo propi donador, Paris 1884. Per D. Gayetá Cornet y Mas: *Guia del viajero en Caldas de Montbuy y Sant Miquel del Fay* per lo propi donador, Manresa 1867; *Guia del viagero en Manresa y Cardona*, descripcion de todo lo notable en ambas poblaciones, per lo propi donador, Barcelona 1860. Per D. Joaquim Guasch: *El Ancora*, diario religioso social, económico-administrativo, literario, mercantil, de noticias y avisos, Bcelona 1850 (Tomos XII desde l' any 1850 al 1852). Per D. Pere Alsius, delegat á Banyo- las; *Cuadro paleoetnológico* de la provincia de Gerona, del propi donador. Per D. Ferran de Sagarra, una colecció de 211 segells timbrats d' Ajun- taments de Catalunya. Per lo «Centro de Maestros de Obras de Cataluña.» *Lista* de los socios que lo componen, Barcelona 1884. Per D. Pau Guim, delegat á Montferrand: una moneda de plata de Lluís XIV, 1676. Per D. Domingo Puignou, delegat á Amer: una lápida del sigle xiii.